

ساخت و اعتباریابی مقیاس نگرش به زمان در نوجوانان

هیمن خضری‌آذر^۱، معصومه مقیمی فیروزآباد^۲، مهرناز ثانی^۳، مسعود غلامعلی لواسانی^۴

تاریخ دریافت: ۹۷/۰۲/۰۸

تاریخ پذیرش: ۹۷/۰۸/۰۶

چکیده

هدف پژوهش حاضر ساخت ابزاری جهت اندازه‌گیری نگرش به زمان در میان نوجوانان ایرانی بود. به همین منظور دو مطالعه جهت ساخت و اعتباریابی مقیاس نگرش به زمان انجام شد. در مطالعه اول برای شناسایی ابعاد نگرش به زمان و ساخت ابزار از رویکرد کیفی با استفاده از روش تحلیل تم استفاده شد. شرکت‌کنندگان در مطالعه اول ۴۵ نفر (۲۳ پسر و ۲۲ دختر) بین سنین ۱۵ تا ۱۷ با میانگین سنی ۱۶/۲۰ بودند. سه گروه کانونی در مدارس دخترانه و سه گروه کانونی در مدارس پسرانه تشکیل شد. نتایج کدگذاری باز و محوری برای دوره‌های زمانی گذشته، حال و آینده نشان داد که نگرش به زمان برای نوجوانان شامل هشت مقوله آینده مثبت، آینده منفی، حال لذت‌گرا، حال منفی، حال آینده‌نگر، گذشته مثبت، گذشته منفی و پذیرش گذشته است. در مطالعه دوم بر اساس کدهای به دست آمده از مطالعه اول مقیاس نگرش به زمان تدوین شد و سپس ویژگی‌های روان‌سنجی آن مورد بررسی قرار گرفت. شرکت‌کنندگان در مطالعه دوم شامل ۹۳۸ دانش‌آموز (۴۹۳ دختر و ۴۴۵ پسر) ایرانی بودند. یافته‌های به دست آمده از تحلیل عامل اکتشافی نشان داد که مقیاس نگرش به زمان شامل هشت مقوله آینده مثبت، آینده منفی، حال منفی، لذت‌گرایی، حال آینده‌نگر، گذشته منفی، پذیرش گذشته و گذشته مثبت است. شاخص‌های برازش مدل در تحلیل عاملی تأییدی روایی این مقیاس را مورد تأیید قرار داد. بر اساس یافته‌ها، مقیاس نگرش به زمان می‌تواند به‌عنوان ابزاری معتبر و روا جهت سنجش نگرش به زمان نوجوانان ایرانی مورد استفاده قرار گیرد.

۱. دکترای روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران (نویسنده مسئول) h.khezriazar@ut.ac.ir

۲. استادیار گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان نسیبه، تهران، ایران.

۳. کارشناسی ارشد روان‌شناسی و آموزش کودکان استثنایی دانشگاه تهران، تهران، ایران.

۴. دانشیار گروه روان‌شناسی تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران.

واژگان کلیدی: نگرش به زمان، روایی، پایایی، تحلیل عاملی اکتشافی، تحلیل عاملی تأییدی.

مقدمه

علاقه روانشناسان به ادراک افراد از گذشته، حال و آینده و تأثیر آن بر رفتار موضوع تازه-ای نیست و آغاز آن را می‌توان در کارهای لوین^۱ (۱۹۴۲) جستجو کرد. لوین (۱۹۹۵) اظهار می‌کند که نگرش به زمان عامل مهمی در رفتار انسان است و نحوه تفکر افراد درباره دوره‌های زمانی بر رفتارشان تأثیرگذار است. نگرش به زمان به‌عنوان سازه‌ای شناختی-انگیزشی به تفکرات و نگرش افراد نسبت به گذشته، حال و آینده اشاره دارد (زیمباردو و بوید^۲، ۲۰۰۸؛ ملو، فینان و وورل^۳، ۲۰۱۳). در همین رابطه وورل و ملو (۲۰۰۹) اظهار می‌کنند که نگرش به زمان سازه پیچیده‌ای است، زیرا در برگیرنده ابعاد مثبت و منفی و دوره‌های زمانی گذشته، حال و آینده است و بر همین اساس بدون یک ابزار دقیق اندازه‌گیری نمی‌توان این پیچیدگی را مورد بررسی قرار داد. علاوه بر این گروه دیگری از مطالعات بر تأثیر فرهنگ، مذهب، طبقه اجتماعی، تعلیم و تربیت و خانواده بر زمان روان‌شناختی تأکید کرده‌اند (زلسکی، سایکون و کورک^۴، ۲۰۰۱؛ وورل، ملو و بوهل^۵، ۲۰۱۲؛ لاگهی^۶ و همکاران، ۲۰۱۳) و میزان تأکید افراد بر هر دوره زمانی و نگرش مثبت یا منفی آن‌ها به آن دوره‌ها را تحت تأثیر مقوله‌های فرهنگی اجتماعی (داوس و فینچلسکو^۷، ۲۰۰۲)، بافت آموزشی و خانواده (مک‌اینرنی^۸، ۲۰۰۴) و همچنین عامل‌های فردی و روان‌شناختی (بکر و لوثار^۹، ۲۰۰۲) می‌دانند؛ بنابراین وجود ابزاری که قادر به در نظر گرفتن تمام این عوامل در اندازه‌گیری نگرش به زمان باشد مهم است.

برای اندازه‌گیری سازه زمان از روش‌های مختلفی استفاده شده است. یکی از این روش‌ها کامل کردن داستان‌های ناتمام و انتخاب کلمه از بین کلمات بوده است. روش

1. Lewin
2. Zimbardo & Boyd
3. Mello, Finan, & Worrell
4. Zeleski, Cycon & Kurc
5. Buhl
6. Laghi
7. Dawes & Finchilescu
8. McInerney
9. Becker & Luthar

دیگر برای اندازه‌گیری سازه زمان پرسشنامه بوده است. پرسشنامه‌های بوند و فیچر، روس و آلبرز و خطوط زمانی راپاپورت، مقیاس اضطراب آینده زالسکی و مقیاس ملاحظه پیامدهای آینده (به نقل از استراثمن^۱ و همکاران، ۱۹۹۴) نمونه‌هایی از این ابزارها هستند. این ابزارها مطابق با جهت‌گیری زمان در نظر گرفته شده‌اند. برای اندازه‌گیری نگرش‌ها نیز چندین مقیاس استفاده شده در مطالعات وجود دارد. رایج‌ترین آن‌ها سیاهه تجربه زمانی یونگه^۲ است. این مقیاس برای ارزیابی نگرش‌های متنوعی که یک فرد ممکن است نسبت به زمان داشته باشد، استفاده می‌شود. خرده مقیاس‌های این ابزار عبارت‌اند از نگرش مثبت، منفی و خنثی و بالقوه خلاق. در این سیاهه زمان آینده مورد توجه نبوده است؛ بنابراین، با وجود چندین ابزار در رابطه با زمان و جنبه‌های زمان به‌ویژه زمان آینده، تنها دو مقیاس اصلی برای اندازه‌گیری نگرش به‌سوی گذشته، حال و آینده وجود دارد که عبارت‌اند از: سیاهه دیدگاه زمانی زیباردو (زیباردو و بوید، ۱۹۹۹) و پرسشنامه نگرش به زمان ملو و وورل (ملو و وورل، ۲۰۰۷).

سیاهه دیدگاه زمانی زیباردو شامل ۵ خرده مقیاس است: گذشته مثبت، گذشته منفی، حال لذت‌گرا، حال تقدیرگرا و آینده (استولارسکی^۳ و همکاران، ۲۰۱۴). افراد با جهت‌گیری حال ممکن است کل‌نگر، جبرگرا و یا لذت‌گرا باشند. افراد با حال کل‌نگر بدون تفکر در مورد آینده ممکن یا تعهدات گذشته یا جهت‌گیری غیرمعمول در جهان، خودشان را کاملاً تسلیم زمان حال می‌کنند. افراد با حال جبرگرا معتقدند که آینده آنان از قبل تعیین شده است و سرنوشت خود را غیرقابل کنترل می‌دانند. این افراد ممکن است که درگیر استفاده از مواد مخدر یا رابطه جنسی نامشروع شوند. آن‌ها آینده تلخ و ناامیدکننده را پذیرفته‌اند. نوجوانان با دیدگاه جبرگرا بیشتر دچار افسردگی می‌شوند و عزت‌نفس و انرژی کمتر و در نتیجه انگیزش و تلاش کمتری دارند. افراد با حال لذت‌گرا از زندگی در حال لذت می‌برند. آن‌ها به لذت‌های زمان حال توجه بیشتری کرده و توجه کمتری به آینده دارند. آن‌ها در جستجوی چیزهای جدید هستند به مصرف مواد مخدر و رفتارهای پرخطر جنسی برای لذت در زمان حال گرایش دارند (زیباردو و بوید، ۲۰۰۸). گذشته مثبت به یک نگرش گرم و احساساتی نسبت به گذشته اشاره دارد. ارزیابی مثبت از گذشته

1. Strathman

2. Inventory of Temporal Experiences Scale (ITE) of Yonge

3. Stolarski

به‌عنوان حامل ارزش‌ها و تجاربی که با شادی مرتبط هستند، ادراک می‌شود. گذشته منفی با یک دیدگاه آزارنده و منفی نسبت به گذشته مرتبط است (زیمباردو و بوید، ۲۰۰۸). نمرات سیاهه دیدگاه زمانی زیمباردو با سازه‌های متنوعی از جمله امید، خوش‌بینی، عزت‌نفس و پیشرفت تحصیلی در جمعیت نوجوانان و بزرگسالان ارتباط دارد (آپوستولیدیس، فیولاینه، سیمونین و رولاند، ۲۰۰۶؛ هنسون، کاری، کاری و مایستو^۲، ۲۰۰۶؛ ملو و وورل، ۲۰۰۶، ۲۰۱۰؛ شورس و اسکات^۳، ۲۰۰۷؛ ویلز، ساندی و یانگر^۴، ۲۰۰۱؛ زیمباردو و بوید، ۱۹۹۹).

جدیدترین نسخه اندازه‌گیری نگرش به زمان را ملو و وورل (۲۰۱۰) ارائه کرده‌اند. این ابزار یعنی سیاهه زمانی نوجوانان، ویژه دوره نوجوانی است و شامل نگرش مثبت و منفی نسبت به گذشته، حال و آینده است. مطابق با نتایج پژوهش‌های گذشته، به نظر می‌رسد سیاهه چشم‌انداز زمانی زیمباردو (زیمباردو و بوید، ۱۹۹۹) برای استفاده در رده سنی نوجوانان محدودیت داشته باشد (وورل و ملو، ۲۰۰۷) و بر همین اساس ملو و وورل (۲۰۱۰) سیاهه زمانی نوجوانان را ساخته‌اند (ATI)^۵. سیاهه نگرش به زمان نوجوانان شامل ۶ زیر مقیاس است که هر کدام ۵ آیتم را شامل می‌شود: گذشته مثبت، گذشته منفی، حال مثبت، حال منفی، آینده مثبت، آینده منفی. در مطالعه با نوجوانان آمریکایی و آلمانی، مقیاس نگرش به زمان نوجوانان نشان داد که از لحاظ نظری با سازه‌هایی مانند خودپنداره تحصیلی، عزت‌نفس کلی، امید، خوش‌بینی و استرس ادراک‌شده ارتباط دارد (وورل و ملو، ۲۰۰۹؛ وورل و همکاران، ۲۰۱۳). خوشه‌بندی نمرات سیاهه نگرش به زمان نوجوانان نشان می‌دهد که نوجوانان در کشورهای مختلف نیم‌رخ‌های نگرش به زمان متفاوتی دارند که موجب پیش‌بینی تفاوت‌هایی در سازه‌های تحصیلی می‌شود (الانساری^۶، وورل، رویه-داویس و وبر^۷، ۲۰۱۳؛ آندرتا^۸، وورل و ملو، ۲۰۱۴؛ بوهل و لیندر^۹، ۲۰۰۹).

-
1. Apostolidis, Fieulaine, Simonin & Rolland
  2. Henson, Carey, Carey & Maisto
  3. Shores & Scott
  4. Wills, Sandy & Yaeger
  5. Attitude Time Inventory
  6. Alansari
  7. Rubie-Davies & Webber
  8. Andretta
  9. Buhl & Linder

اگرچه ابزارهای نگرش به زمان از اعتبار^۱ بالایی برخوردارند اما با توجه به اینکه که زمان به عنوان سازه‌ای فرهنگی - اجتماعی در نظر گرفته شده است، جای تعجب نیست که انتظار داشته باشیم نگرش به زمان در بین فرهنگ‌های مختلف دارای تفاوت معناداری باشد (کوسر و کوسر^۲، ۱۹۶۳؛ مک‌کی، کوله، سامنال و گرویدیه^۳، ۲۰۱۲؛ جونز و براون^۴، ۲۰۰۵). علاوه بر این، اگر چه نگرش به زمان مفهومی جهانی است و نگرش‌های زیربنایی یکسانی به زمان در تمام جوامع قابل مشاهده است، اما تجارب جامعه‌پذیری متفاوت توسط هر یک از افراد بر جنبه‌های فردی زمان تأثیر می‌گذارد (روجاس-مندز^۵ و همکاران، ۲۰۰۲)؛ بنابراین، با توجه به اینکه سازه نگرش به زمان متأثر از ویژگی‌های فرهنگی - اجتماعی است، به نظر می‌رسد استفاده از ابزار اندازه‌گیری واحد در فرهنگ‌های مختلف منجر به نتایج مبتنی بر واقعیت نباشد (داویس و امر، ۱۹۹۶). در نتیجه با توجه به نقش فرهنگ در نگرش به زمان، شناخت مفهوم نگرش به زمان و مؤلفه‌های آن و داشتن ابزار متناسب با فرهنگ ایرانی - اسلامی ضروری است. جامعه ایران جامعه‌ای در حال گذار است و همین موضوع تغییراتی را در نگرش افراد نسبت به خود و محیط اطراف خود ایجاد کرده است؛ بنابراین اهداف مطالعه حاضر عبارت‌اند از:

الف) ساخت مقیاس نگرش به زمان برای نوجوانان ایرانی با توجه به فرهنگ و شرایط اجتماعی اقتصادی جامعه ایرانی؛

ب) بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس تدوین شده نگرش به زمان برای نوجوانان ایرانی؛

پژوهش حاضر در قالب دو مطالعه سازمان‌دهی شده است. در مطالعه اول که مرتبط با روش‌شناسی بخش کیفی پژوهش است به تشکیل گروه‌های کانونی و ساخت ابزار بر اساس یافته‌های کیفی پرداخته شده است. در مطالعه دوم که مرتبط با بخش کمی است ابزار گردآوری داده‌ها و روش‌های تعیین اعتبار و روایی مقیاس تدوین شده نگرش به زمان مطرح شده است.

-
1. Reliability
  2. Coser & Coser
  3. McKay, Cole, Sumnall & Goudie
  4. Jones & Brown
  5. Rojas-Méndez

روش

مطالعه ۱: ساخت ابزار: جهت ساخت ابزار نگرش به زمان و استخراج مؤلفه‌های آن با توجه به فرهنگ و جامعه آماری از مصاحبه نیمه‌ساختار یافته با روش گروه‌های کانونی استفاده شد. محورهای مصاحبه بر اساس پیشینه پژوهش و مبتنی بر دیدگاه‌های زیملباردو و بوید (۱۹۹۹)، ملو و همکاران (۲۰۰۹) و مک‌کی و همکاران (۲۰۱۲) تدوین شد. سؤال‌های مصاحبه حول محورهای نگرش به زمان آینده، نگرش به زمان حال و نگرش به زمان گذشته تنظیم شدند.

شرکت کنندگان: شرکت کنندگان در پژوهش ۴۵ دانش‌آموز (۲۳ پسر و ۲۲ دختر) بین سنین ۱۵ تا ۱۷ با میانگین سنی ۱۶/۲۰ از دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه دوم شاغل به تحصیل در منطقه ۲ تهران بودند. روش جمع‌آوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختاریافته بود که به روش گروه کانونی انجام شد. وقتی به داده‌های کیفی_تفصیلی راجع به نظر افراد درباره یک پدیده نیاز است، می‌توان از روش گروه‌های کانونی استفاده کرد. به عبارت دیگر، هدف از به کار بردن این روش، انجام مصاحبه گروهی و کسب نظر افراد نسبت به یک موضوع (مورد مطالعه) است (بازرگان، ۱۳۸۷). محققان از قبل پیش‌نویسی برای هدایت جلسات مصاحبه با شرکت کنندگان آماده کرده بودند. با این وجود، روند مصاحبه از قبل تعیین نشده بود و پاسخ‌های شرکت کنندگان تا اندازه زیادی جلسه مصاحبه و سؤالاتی که پرسیده می‌شد را تعیین می‌کرد. تمام جلسات مصاحبه با مقدمه‌ای درباره اهداف و دلایل انجام پژوهش شروع شد و به شرکت کنندگان اطمینان داده شد که اطلاعات آنان محرمانه خواهد ماند. قبل از اجرای مصاحبه‌ها، شرکت کنندگان رضایت خود را از شرکت در پژوهش اعلام کردند. علاوه بر این قبل از شروع مصاحبه قواعد گروه کانونی برای دانش‌آموزان جهت حفظ نظم جلسه توضیح داده شد. شش گروه کانونی در مدارس متوسطه دوم تشکیل شد. سه گروه کانونی در مدارس دخترانه و سه گروه کانونی در مدارس پسرانه تشکیل شد. جلسات گروه کانونی بین ۷۰ الی ۹۰ دقیقه طول کشید. تعداد شرکت کنندگان در هر گروه بین ۶ الی ۸ نفر بودند. تمام جلسات گروه کانونی با یک دستگاه ضبط کننده صدا ضبط می‌شد سپس تمام بحث‌های انجام شده در درون گروه بر روی کاغذ بازنویسی شده و یک متن نوشته شده از تمام جلسات برای تجزیه و تحلیل فراهم شد.

روش تحلیل داده‌ها: به منظور تحلیل اطلاعات از رویکرد کیفی با روش تحلیل تم استفاده شد. روش تحلیل تم، شامل یک رفت‌وبرگشت مستمر بین مجموعه داده‌ها و خلاصه‌های کدگذاری شده و تحلیل داده‌هایی است که به وجود می‌آیند. در مرحله اول محقق کلیه مصاحبه‌ها را با دقت مطالعه و نسبت به محتوای آن‌ها تسلط لازم را پیدا کرده است. پس از این مرحله محقق اقدام به ایجاد کدهای اولیه کرده است. در مرحله کدگذاری اولیه از کدگذاری خط به خط داده‌ها برای شناسایی جملات معنادار شرکت‌کنندگان استفاده شد. هدف از شناسایی جملات، ایجاد واحدهای معنادار جهت دستیابی به توصیف‌های مهم شرکت‌کنندگان است. به عبارت بهتر در کدگذاری باز مفاهیم درون مصاحبه‌ها بر اساس ارتباط با موضوعات مشابه طبقه‌بندی شدند. نتیجه این مرحله، تقطیر و خلاصه کردن انبوه اطلاعات کسب‌شده از مصاحبه‌ها به درون مفاهیم و دسته‌بندی‌هایی است که مشابه هستند. در مرحله بعدی که نام‌گذاری تم‌ها بوده است، محقق با توجه به مفاهیم و مضامین مشترک در کدهای استخراج‌شده، اقدام به نام‌گذاری مقوله‌ها کرده است. در این مرحله هشت مقوله استخراج‌شده است که نتایج آن در جدول ۱ قابل مشاهده است. لازم به ذکر است تمام داده‌های پژوهش توسط دو نفر از محققان پژوهش کدگذاری شد. سپس این کدگذاری‌ها توسط دو نفر دیگر آشنا به کدگذاری، مورد بازبینی و راستی‌آزمایی قرار گرفتند.

نتایج

سؤال پژوهش: مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده نگرش به زمان در بین نوجوانان کدامند؟ در این بخش نگرش دانش‌آموزان با توجه به سه دوره زمانی یعنی گذشته، حال و آینده مورد ارزیابی و بررسی قرار گرفت. طبقه اصلی نگرش به زمان شامل مضامینی است که نشانگر ارزیابی و احساسات دانش‌آموزان به آینده، حال و گذشته است. آینده: دانش‌آموزان ارزیابی و احساسات متفاوتی نسبت به آینده داشتند و زمان آینده بر اساس پاسخ‌های دانش‌آموزان در دو مقوله آینده مثبت و منفی طبقه‌بندی شد. بر اساس موضوع آینده مثبت، مثبت بودن آینده دانش‌آموزان در برنامه‌ریزی برای ساختن آینده خوب در زمینه درس و کار، هدفمندی برای ساختن آینده، مفید بودن و سودمندی برای جامعه و رشد و موفقیت شخصی در زمینه‌های تحصیلی، شغلی و ازدواج مفهوم دارد. در

موضوع آینده منفی، منفی بودن در ناتوانی خود برای ساختن آینده مثبت، مبهم بودن و غیرقابل پیش‌بینی بودن آینده و احساس ترس و استرس نسبت به آینده مفهوم دارد.

حال: زمان حال بر اساس پاسخ‌های دانش‌آموزان در سه مقوله حال لذت‌گرا، حال منفی و حال آینده‌نگر طبقه‌بندی شد. حال لذت‌گرا نشان‌دهنده جهت‌گیری به سوی لذت و ملاحظه کمتر نسبت به پیامدهای آینده است. موضوع حال لذت‌گرا در لذت بردن از زمان حال، عدم پشیمانی برای حال و با خوشی و عشق سپری کردن زمان حال مفهوم دارد. حال منفی نشان‌دهنده احساس فشار، نارضایتی و احساس کسالت در زمان حال است. حال آینده‌نگر نشان‌دهنده فکر کردن به آینده در زمان حال است. موضوع حال آینده‌نگر با فکر کردن به آینده در زمان حال، تلاش برای ساختن آینده و تشویش و نگرانی نسبت به آینده در زمان حال مفهوم دارد.

گذشته: بر اساس پاسخ‌های دانش‌آموزان، زمان گذشته در سه مقوله گذشته منفی، پذیرش گذشته و گذشته مثبت طبقه‌بندی شد. گذشته منفی نشان‌دهنده احساس پشیمانی و نگاه منفی نسبت به گذشته است. موضوع گذشته منفی در احساس پشیمانی، احساس نارضایتی، سرکوب گذشته و برگشتن به گذشته برای جبران مفهوم دارد. پذیرش گذشته نشان‌دهنده افسوس نخوردن، سازگاری و پذیرش اتفاقات تلخ و شیرین گذشته است. گذشته مثبت نشان‌دهنده احساس و ارزیابی مثبت دانش‌آموزان از گذشته است. مطابق با بعد پذیرش گذشته، گذشته چیزی است که به اتمام رسیده است و نمی‌توان آن را تغییر داد؛ بنابراین افراد باید آن را بپذیرند و یا اینکه فراموش کنند و برای آن افسوس نخورند زیرا افسوس خوردن برای گذشته سودی ندارد؛ بنابراین، موضوع پذیرش گذشته در افسوس نخوردن برای گذشته، سازش با گذشته و پذیرش اتفاقات تلخ و شیرین گذشته مفهوم دارد. به نظر می‌رسد نوجوانانی که در رابطه با پذیرش گذشته صحبت می‌کردند جنبه روان‌شناختی تأثیرات گذشته را نادیده می‌گرفتند و خود را به‌عنوان انتخاب‌گر اصلی و تعیین‌کننده ادامه زندگی خود می‌دانستند. موضوع گذشته مثبت در احساس رضایت از گذشته، نداشتن فشار و دغدغه در گذشته، زندگی راحت در گذشته و ارزیابی مثبت اتفاقات تلخ گذشته مفهوم دارد.

در جدول ۱، خلاصه مقوله‌ها، مقوله‌های فرعی و مفاهیم به دست آمده از کدگذاری ارائه شده‌اند.

جدول ۱. طبقه اصلی، مقوله‌های فرعی و مفاهیم استخراج شده از مصاحبه‌ها

مفاهیم	مقوله فرعی	مقوله اصلی
خوب دیدن		
برنامه‌ریزی برای ساختن آینده		
هدفمندی	آینده مثبت	
سودمندی و مفید بودن		
رشد شخصی		
احساس حسرت		
احساس ترس	آینده منفی	
بدبینی		
عدم پیش‌بینی		
فکر کردن به لذت در زمان حال		
زندگی کردن در حال		
دلخوش بودن به لحظه‌ها	حال لذت‌گرا	
دنبال علایق آنی بودن		
احساس کسالت		
احساس نارضایتی	حال منفی	
احساس فشار و استرس		
فکر کردن به آینده در زمان حال		
تلاش برای ساختن آینده	حال آینده‌نگر	
تشویش و نگرانی نسبت به آینده		
احساس پشیمانی		
احساس نارضایتی	گذشته منفی	
سرکوب گذشته		
برگشتن به گذشته برای جبران		
افسوس نخوردن برای گذشته		
سازش با گذشته	پذیرش گذشته	
پذیرش اتفاقات تلخ و شیرین		
احساس رضایت از گذشته		
نداشتن فشار و دغدغه در گذشته		
زندگی راحت در گذشته	گذشته مثبت	
ارزیابی مثبت اتفاقات تلخ گذشته		

نگرش به زمان

ساخت ابزار نگرش به زمان: هدف اصلی مطالعه حاضر ساخت ابزار نگرش به زمان با توجه به نتایج به دست آمده از مصاحبه بود. پس از کدگذاری و تحلیل مصاحبه‌ها و بر اساس مؤلفه‌های استخراج‌شده از مصاحبه‌ها، ابزاری متناسب با بافت ایرانی برای اندازه‌گیری نگرش به زمان تنظیم شد. این ابزار ۳۴ گویه‌ای هشت بعد نگرش به زمان یعنی آینده مثبت (۵ گویه)، آینده منفی (۴ گویه)، حال منفی (۴ گویه)، لذت‌گرایی در زمان حال (۵ گویه)، حال آینده‌نگر (۴ گویه)، گذشته منفی (۴ گویه)، پذیرش گذشته (۴ گویه) و گذشته منفی (۴ گویه) را می‌سنجد. گویه‌ها بر اساس طیف لیکرت پنج‌درجه‌ای از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) نمره‌گذاری شدند (پرسشنامه در پیوست ۱ ارائه شده است).

مطالعه ۲: اعتباریابی ابزار

روش پژوهش در بخش کمی توصیفی پیمایشی و روش تحلیل همبستگی از نوع تحلیل ماتریس وارینانس-کوواریانس است.

جامعه و نمونه آماری: جامعه آماری پژوهش کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر دوره متوسطه دوم (سال دوم و سوم دبیرستان) در رشته‌های تحصیلی علوم انسانی، علوم تجربی و ریاضی - فیزیک در شمال، مرکز و غرب شهر تهران بودند. روش نمونه‌گیری، خوشه‌ای بود بدین صورت که از بین مناطق آموزش و پرورش مناطق ذکرشده تهران ۶ منطقه (مناطق ۱، ۲، ۵، ۶، ۱۰ و ۱۱) به صورت تصادفی انتخاب شدند. از هر منطقه دو مدرسه دخترانه و دو مدرسه پسرانه و در مجموع ۲۴ مدرسه دخترانه و پسرانه به صورت تصادفی انتخاب شدند. از هر مدرسه نیز دو کلاس و در مجموع ۴۸ کلاس به عنوان نمونه انتخاب شدند که پرسشنامه‌ها در بین آنان توزیع شد. تعداد پرسشنامه‌های توزیع شده ۱۲۹۶ بود که از این تعداد ۳۵۸ پرسشنامه به دلیل نقص در پاسخ‌ها یا ناکامل بودن از تحلیل حذف شدند بنابراین در مجموع ۹۳۸ پرسشنامه (۴۹۳ دختر و ۴۴۵ پسر) وارد تحلیل شدند.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها: جهت بررسی ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس نگرش به زمان از روش‌های مختلف استفاده شد. از تحلیل عاملی اکتشافی با چرخش واریماکس (روش واریماکس به دنبال مختصر کردن و ساده‌سازی ستون‌های ماتریس عاملی است. روش واریماکس نسبت به سایر روش‌ها، جداسازی عامل‌ها را به طور شفاف‌تر و واضح‌تر نشان می‌دهد) برای شناسایی مؤلفه‌های پرسشنامه (جعفری، محمدپور، قدم‌پور و قبادیان،

(۱۳۹۷)، از نظر متخصصان برای بررسی روایی محتوایی (فرامرزی، کیانی و لاهیجانیان، ۱۳۹۷)، از تحلیل عاملی تأییدی جهت بررسی روایی سازه، از متوسط واریانس استخراج شده برای بررسی روایی همگرا، از ضریب همبستگی مؤلفه‌های نگرش به زمان با خودکارآمدی و امید برای بررسی روایی همگرا و از شاخص‌های ضریب آلفای کرونباخ و اعتبار ترکیبی جهت بررسی پایایی ابزار استفاده شد. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای SPSS و LISREL استفاده گردید.

نتایج

قبل از ارائه یافته‌های پژوهش لازم به ذکر است که با توجه به اینکه حجم نمونه ($n=938$) در پژوهش حاضر بالا بود نمونه به‌طور تصادفی به دو نیمه تقسیم شد. بر روی نیمه اول تحلیل عاملی اکتشافی و بر روی نیمه دوم تحلیل عاملی تأییدی انجام شد.

روایی محتوایی: به‌منظور بررسی روایی محتوایی، ابزار در اختیار متخصصان سنجش و اندازه‌گیری و روانشناسان تربیتی قرار گرفت و به‌این ترتیب گویه‌های مشابه و مبهم حذف شدند و پس از تأیید، روی یک نمونه ۷۰ نفری از نوجوانان اجرا گردید. در حین اجرا از شرکت‌کنندگان خواسته شد تا سؤالات مبهم را مشخص کنند تا اینکه سؤالات مبهم اصلاح شود. نوجوانان شرکت‌کننده تأیید کردند که سؤالات واضح و قابل درک است.

تحلیل عاملی اکتشافی: به‌منظور بررسی ساختار عاملی مقیاس نگرش به زمان از تحلیل عاملی اکتشافی با چرخش عاملی متعامد از نوع واریماکس استفاده شد. از مقادیر KMO و بارتلت برای بررسی کفایت نمونه‌گیری و مناسب بودن همبستگی داده‌های گردآوری شده و دترمینان برای مشخص کردن معکوس‌پذیری ماتریس همبستگی داده‌ها جهت انجام تحلیل اکتشافی استفاده شد. نتایج نشان داد که شاخص KMO با مقدار ۰/۸۷ که مقدار ۰/۷۰ یا بالاتر کافی محسوب می‌شود (میرز، گامست و گارینو، ۲۰۰۶)، در سطح قابل قبولی بوده و نشانگر کفایت داده‌ها و نمونه برای تحلیل عاملی اکتشافی می‌باشد، همچنین نتایج آزمون بارتلت با سطح معنی‌داری $p < 0.01$ ، نشانگر همبستگی مناسب بین متغیرها است. لازمه ادامه تحلیل عاملی اکتشافی این است که آزمون بارتلت معنادار باشد. علاوه بر این مقدار دترمینان نیز مثبت (۹/۰۷) می‌باشد. دترمینان برای تعیین، معکوس ماتریس‌ها استفاده می‌شود، به‌طوری‌که اگر دترمینان ماتریسی مخالف صفر باشد، آنگاه آن ماتریس

معکوس پذیر است. در تحلیل عاملی اکتشافی، برای محاسبه بارهای عاملی لازم است که ماتریس چرخش پیدا کند.

در جدول ۲، گویه‌ها و بارهای عاملی، عامل‌های استخراج شده گزارش شده‌اند. لازم به ذکر است که گویه‌هایی که بار عاملی کمتر از ۰/۴ داشته باشند یا روی بیش از یک عامل بار عاملی زیادی داشته باشند از تحلیل حذف می‌شوند. در رابطه با بار عاملی گورساج (۱۹۸۳) پیشنهاد کرده است که بار عاملی ۰/۳ خیلی کوچک است به‌ویژه اگر تعداد متغیرهای زیادی در تحلیل وجود داشته باشند و استیونس (۲۰۰۲) برای دست یافتن به ارزش کاربردی، بار عاملی ۰/۴ را توصیه کرده است. توصیه این است که بر اساس اندازه یا حجم نمونه تصمیم‌گیری شود. در نمونه‌های کمتر از ۲۰۰ مورد، اندازه‌هایی در دامنه ۰/۴۰ تا ۰/۴۵ کمترین حد در نظر گرفته شوند. در نمونه‌های بزرگتر، استفاده از ۰/۴۰ به‌عنوان معیار در نظر گرفته شود (به نقل از میرز، گامست و گارینو، ۲۰۰۶). بر این اساس در این پژوهش بار عاملی ۰/۴۰ به‌عنوان ملاک در نظر گرفته شده است. مجموع واریانس استخراج شده برای هشت عامل ۶۵/۸۶۹ درصد می‌باشد که مقدار قابل توجهی است.

با توجه به جدول ۲، عامل اول (آینده مثبت) است که ۹/۶۲۰ درصد از واریانس این عوامل را تبیین می‌کند. این عامل از ۵ گویه تشکیل شده است. عامل دوم (گذشته مثبت) است که ۹/۲۵۰ درصد از تغییرات را تبیین می‌کند. این عامل نیز از ۴ گویه تشکیل شده است. عامل سوم (حال آینده‌نگر) است که ۸/۹۰۲ درصد از تغییرات را پیش‌بینی می‌کند. این عامل از ۴ گویه تشکیل شده است. عامل چهارم (پذیرش گذشته) است که ۸/۴۶۹ درصد از واریانس این عوامل را تبیین می‌کند. این عامل از ۴ گویه تشکیل شده است. عامل پنجم (آینده منفی) است که ۸/۱۵۲ درصد از تغییرات را تبیین می‌کند. این عامل نیز از ۴ گویه تشکیل شده است. عامل ششم (حال منفی) است که ۷/۲۵۷ درصد از تغییرات را پیش‌بینی می‌کند. این عامل از ۴ گویه تشکیل شده است. عامل هفتم (گذشته منفی) است که ۷/۲۵۷ درصد از واریانس این عوامل را تبیین می‌کند. این عامل از ۴ گویه تشکیل شده است. عامل هشتم (لذت‌گرایی) است که ۶/۹۶۲ درصد از تغییرات را تبیین می‌کند. این عامل نیز از ۴ گویه تشکیل شده است. این عوامل در مجموع ۶۵/۸۶۹ درصد از تغییرات را تبیین می‌کنند.

ساخت و اعتباریابی مقیاس نگرش به زمان در نوجوانان / ۱۶۱

جدول ۲. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی مقیاس نگرش به زمان

گویه‌ها	آینده مثبت	گذشته مثبت	حال آینده نگر	پذیرش گذشته	آینده منفی	حال منفی	گذشته منفی	لذت‌گرایی
۴	۰/۷۹۴	۰/۰۹۸	۰/۱۳۲	۰/۱۳۶	-۰/۰۰۶	-۰/۰۴۵	-۰/۰۹۰	-۰/۰۶۶
۱	۰/۷۹۴	۰/۰۵۴	-۰/۰۱۴	۰/۰۷۴	-۰/۰۸۷	۰/۰۰۱	-۰/۰۲۱۰	-۰/۰۵۱
۵	۰/۷۸۰	۰/۰۴۷	۰/۰۶۶	۰/۱۵۷	-۰/۰۷۵	-۰/۰۷۸	-۰/۰۱۸	-۰/۰۹۶
۲	۰/۷۰۷	۰/۰۷۵	۰/۰۸۴	۰/۰۶۸	-۰/۰۰۶	-۰/۰۳۷	-۰/۰۵۸	۰/۰۴۶
۳	۰/۶۷۳	۰/۰۹۶	۰/۱۱۲	۰/۰۸۶	-۰/۱۵۴	-۰/۱۷۷	-۰/۰۲۱	-۰/۱۱۵
۳۲	۰/۱۴۳	۰/۸۲۰	۰/۰۵۶	۰/۰۳۳	-۰/۲۲۳	-۰/۰۵۷	-۰/۰۰۵	-۰/۰۸۳
۳۱	۰/۰۵۳	۰/۸۱۸	۰/۰۳۴	۰/۱۹۴	-۰/۱۴۳	-۰/۱۱۸	-۰/۰۵۲	-۰/۰۰۴
۳۴	۰/۰۹۸	۰/۷۷۲	۰/۱۲۳	۰/۲۴۱	۰/۰۱۸	-۰/۱۳۳	-۰/۱۷۸	-۰/۱۳۳
۳۳	۰/۰۹۰	۰/۷۳۱	۰/۰۷۹	۰/۱۸۵	-۰/۱۶۴	-۰/۰۸	-۰/۱۴۷	۰/۰۰۵
۱۹	۰/۰۷۲	۰/۰۰۵	۰/۷۸۵	۰/۰۴۰	-۰/۲۶۶	-۰/۱۳۳	-۰/۰۷۱	-۰/۲۰۹
۲۰	۰/۰۷۷	۰/۱۱۹	۰/۷۷۶	۰/۱۰۸	-۰/۰۱۷	-۰/۱۱۷	-۰/۱۱۶	-۰/۱۹۵
۲۱	۰/۱۲۷	۰/۰۵۴	۰/۷۶۲	۰/۰۸۳	-۰/۲۴۳	-۰/۱۴۰	-۰/۱۳۱	-۰/۲۲۵
۲۲	۰/۱۳۵	۰/۰۷۲	۰/۷۰	۰/۱۷۱	-۰/۰۳۶	-۰/۰۹۴	-۰/۲۳۳	-۰/۰۱۴
۲۷	۰/۱۵۰	۰/۱۲۹	۰/۲۲۶	۰/۸۱۱	-۰/۱۳۴	-۰/۰۸۳	-۰/۰۵۹	-۰/۰۹۴
۲۸	۰/۱۸۲	۰/۱۶۲	۰/۰۰۲	۰/۷۸۰	-۰/۱۳۹	-۰/۱۴۱	-۰/۲۰۲	-۰/۱۴۱
۳۰	۰/۱۵۱	۰/۱۸۶	۰/۰۱۸	۰/۷۳۳	-۰/۱۹۱	-۰/۱۲۲	-۰/۱۷۴	-۰/۰۷۶
۲۹	۰/۱۴۲	۰/۲۷۹	۰/۲۲۵	۰/۶۸۲	-۰/۱۰۸	-۰/۱۳۲	-۰/۰۷۷	-۰/۱۳۲
۷	-۰/۰۴۲	-۰/۱۱۳	-۰/۰۰۵	-۰/۲۶۰	۰/۷۶۱	۰/۰۷۱	۰/۱۹۶	۰/۰۱۳
۹	-۰/۱۶۴	-۰/۱۹۲	-۰/۲۳۶	-۰/۰۴۹	۰/۷۲۳	۰/۰۷۷	۰/۱۹۹	۰/۰۴۳
۸	-۰/۱۷۵	-۰/۲۳۰	-۰/۰۴۱	-۰/۱۲۵	۰/۶۳۴	۰/۱۷۵	۰/۰۰۳	۰/۲۹۷
۶	-۰/۰۶۳	-۰/۰۷۷	-۰/۲۸۸	-۰/۱۳۷	۰/۶۰۵	۰/۱۳۸	۰/۱۴۰	۰/۰۶۶
۱۲	-۰/۱۰۹	-۰/۱۵۰	-۰/۱۱۷	-۰/۱۳۲	۰/۱۸۳	۰/۸۵۲	۰/۰۱۲	۰/۱۲۹
۱۳	-۰/۱۱۱	-۰/۲۷۷	-۰/۰۷۴	-۰/۱۴۸	۰/۲۴۸	۰/۷۶۱	۰/۰۵۹	۰/۱۰۱
۱۱	-۰/۱۱۰	۰/۰۵۱	-۰/۱۶۰	-۰/۲۰۹	-۰/۱۸۱	۰/۵۶۱	۰/۳۳۳	-۰/۰۱۵
۱۰	-۰/۰۴۴	-۰/۰۶۵	-۰/۲۵۱	-۰/۰۱۸	۰/۱۲۲	۰/۵۵۵	۰/۳۰۷	۰/۲۰۱
۲۴	-۰/۱۵۸	-۰/۰۹۷	-۰/۲۰۸	-۰/۲۰۴	۰/۲۱۸	۰/۱۹۶	۰/۷۵۱	۰/۱۱۱
۲۶	-۰/۲۰۱	-۰/۱۶۷	-۰/۱۹۳	-۰/۱۷۱	۰/۲۰۰	۰/۱۸۲	۰/۶۶۸	۰/۰۶۶
۲۳	-۰/۱۰۹	-۰/۰۵۴	-۰/۱۲۱	-۰/۱۸۵	۰/۲۷۱	۰/۳۵۷	۰/۵۱۲	۰/۱۴۵
۲۵	-۰/۰۶۸	-۰/۳۰۷	-۰/۲۶۳	-۰/۰۸۶	۰/۳۹۳	-۰/۰۳۰	۰/۴۶۷	۰/۱۳۷
۱۸	۰/۰۷۹	۰/۱۱۶	-۰/۰۵۲	-۰/۱۶۷	-۰/۰۲۴	۰/۰۲۱	-۰/۱۵۷	۰/۶۳۸
۱۴	-۰/۱۶۴	۰/۰۰۱	-۰/۲۳۴	-۰/۰۵۶	۰/۲۲۱	۰/۲۲۶	۰/۱۸۳	۰/۶۳۵

۰/۶۳۲	۰/۰۷۷	۰/۱۶۰	۰/۱۸۲	-۰/۰۰۷	-۰/۱۶۹	-۰/۱۴۲	-۰/۱۹۰	۱۵
۰/۵۹۲	۰/۴۴۸	۰/۰۰۹	۰/۰۷۸	-۰/۰۵۳	-۰/۱۹۷	-۰/۱۶۶	-۰/۱۰۲	۱۶
۰/۵۸۹	۰/۳۵۱	۰/۰۴۵	-۰/۰۰۵	-۰/۱۸۶	-۰/۱۷۴	-۰/۲۳۵	-۰/۰۳۲	۱۷
۲/۳۶۷	۲/۴۶۷	۲/۴۶۷	۲/۷۷۲	۲/۸۸۰	۳/۰۲۷	۳/۱۴۵	۳/۲۷۱	مقدار ویژه
۶/۹۶۲	۷/۲۵۷	۷/۲۵۷	۸/۱۵۲	۸/۴۶۹	۸/۹۰۲	۹/۲۵۰	۹/۶۲۰	واریانس تبیین شده
								KMO
۰/۸۷۳								
۸۲۷۴/۶۷۸								Bartlett
۰/۰۰۱								P

روایی سازه: به منظور بررسی روایی سازه مؤلفه‌های نگرش به زمان از تحلیل عاملی تأییدی استفاده شد. به غیر از سؤال ۵ لذت‌گرایی که از تحلیل عاملی حذف شد بارهای عاملی گویه‌های تمام مؤلفه‌ها بالاتر از ۰/۳ هستند (جدول ۳).

ملاک دیگری که جهت بررسی روایی استفاده شد روایی تشخیصی^۱ است. روایی تشخیصی به این معنا است که نشانگرهای هر سازه در نهایت تفکیک مناسبی را به لحاظ اندازه‌گیری نسب به سازه‌های دیگر مدل فراهم آورند. به عبارت ساده‌تر هر نشانگر فقط سازه خود را اندازه‌گیری کند و ترکیب آن‌ها به گونه‌ای باشد که تمام سازه‌ها به خوبی از یکدیگر تفکیک شوند. جهت بررسی روایی تشخیصی از میانگین واریانس استخراج شده استفاده شد (فرنل و لارکر^۲، ۱۹۸۱). پژوهشگران مقادیر $AVE > 0.50$ و بیشتر را توصیه می‌کنند. این امر به معنای آن است که سازه مورد نظر حدود ۵۰ درصد و یا بیشتر واریانس نشانگرهای خود را تبیین می‌کند. مقادیر جدول ۴، نشان‌دهنده روایی کافی و مناسب عامل‌های استخراج شده ابزار نگرش به زمان است.

بارهای عاملی، آلفای کرونباخ، اعتبار ترکیبی و متوسط واریانس استخراج شده این هشت مؤلفه در جدول ۳، گزارش شده است.

1. Discriminant Validity
2. Fornell & Larcker

جدول ۳. بارهای عاملی و واریانس تبیین شده مؤلفه‌های نگرش به زمان

AV E	CR	α	بار عاملی	گنوی ی	AV E	CR	α	بار عاملی	گنوی ی
۰/۵۳	/۸۵	/۸۲	۰/۶۶	۱	۰/۵۳	/۸۵	/۸۲	۰/۶۱	۱
			۰/۶۹	۲				۰/۵۷	۲
			۰/۶۷	۳				۰/۸۰	۳
			۰/۸۳	۴				۰/۸۴	۴
			۰/۷۷	۵				۰/۶۴	۱
۰/۵۱	/۸۰	/۷۷	۰/۷۴	۱	۰/۵۰	/۸۰	/۷۴	۰/۶۹	۲
			۰/۷۵	۲				۰/۸۱	۳
			۰/۶۹	۳				۰/۶۸	۴
			۰/۶۷	۴				۰/۸۶	۱
۰/۶۵	/۸۸	/۸۸	۰/۸۱	۱	۰/۶۳	/۸۷	/۷۷	۰/۸۳	۲
			۰/۸۵	۲				۰/۷۸	۳
			۰/۷۸	۳				۰/۶۹	۴
			۰/۷۸	۴				۰/۶۵	۱
۰/۵۰	/۸۰	/۷۷	۰/۶۷	۱	۰/۴۸	/۷۹	/۷۹	۰/۶۹	۲
			۰/۶۶	۲				۰/۶۷	۳
			۰/۷۹	۳				۰/۷۶	۴
			۰/۶۹	۴					

روایی همگرا: جهت بررسی روایی همگرا از مقیاس خودکارآمدی (شرر و همکاران، ۱۹۸۲) و امید (اسنایدر و همکاران، ۱۹۹۱) استفاده شد. به این صورت که ضریب همبستگی پیرسون میان نمرات این ابزارها و نگرش به زمان محاسبه شد که نتایج در جدول ۴ آمده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود، همبستگی میان نمرات مؤلفه‌های نگرش به زمان و مقیاس خودکارآمدی و امید معنادار است که حاکی از روایی همگرا است.

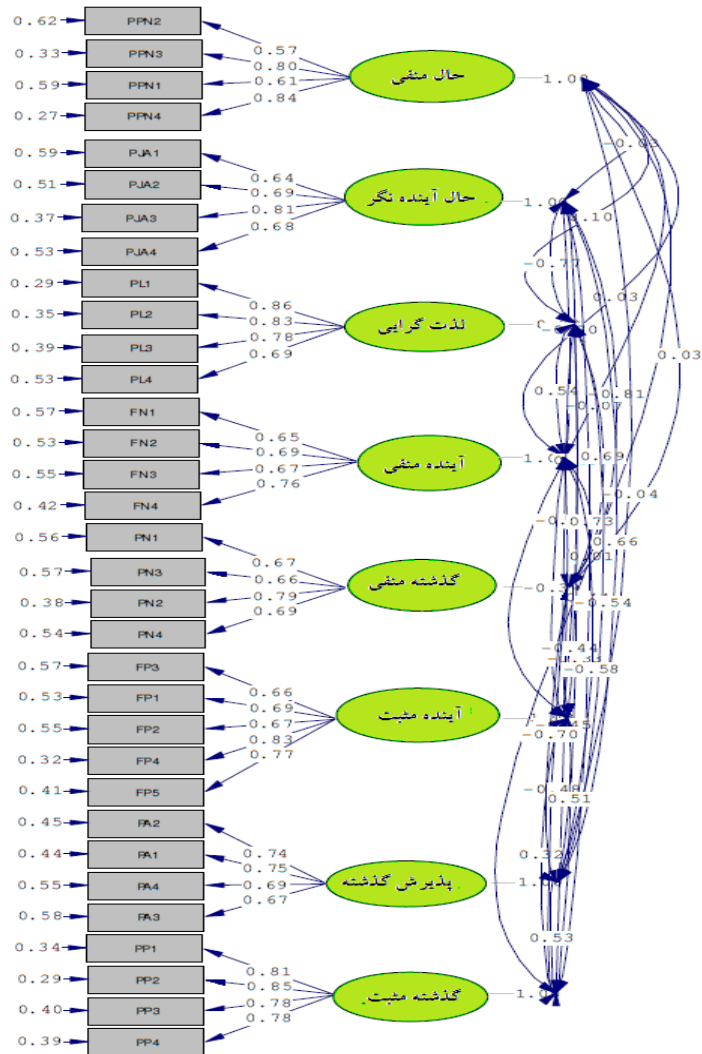
جدول ۴. ضرایب همبستگی پیرسون مؤلفه‌های نگرش به زمان، خودکارآمدی و امید

متغیر	آینده مثبت	آینده منفی	حال منفی	لذت‌گرایی	جهت‌گیری آینده	گذشته منفی	پذیرش گذشته مثبت	گذشته مثبت
خودکارآمدی	۰/۳۱**	-۰/۲۷**	-۰/۴۲**	-۰/۳۸**	۰/۳۱**	-۰/۴۵**	۰/۴۴**	۰/۳۸**
امید	۰/۲۸**	-۰/۲۶**	-۰/۳۲**	-۰/۳۲**	۰/۲۹**	-۰/۳۶**	۰/۴۷**	۰/۳۳**

اعتبار: در جدول ۳، دو شاخص ضریب آلفای کرونباخ (α) و اعتبار ترکیبی (CR) برای بررسی اعتبار متغیرهای پژوهش گزارش شده است. به منظور بررسی ضریب اعتبار صاحب نظران معتقدند در نظر گرفتن بار عاملی هر یک از گویه‌ها در محاسبه شاخص اعتبار ضروری است. این در حالی است که ضریب آلفای کرونباخ وزن برابری به گویه‌ها می‌دهد و اعتبار را دقیق نشان نمی‌دهد (مانوئل، فرانسیسکو و فلیکس^۱، ۲۰۰۹) بنابراین از اعتبار ترکیبی استفاده شد. مقادیر قابل‌پذیرش اعتبار ترکیبی باید ۰/۷ یا بیشتر باشند (فرنل و لارکر، ۱۹۸۱). مقادیر جدول ۳، نشان‌دهنده اعتبار کافی و مناسب عامل‌های استخراج شده ابزار نگرش به زمان است.

نتایج شکل ۱، مناسب بودن بارهای عاملی نشانگرهای (گویه‌ها) مربوط به هر مؤلفه را نشان می‌دهد. مشخصه‌های برازندگی مدل تحلیل عاملی نشان داد که نسبت خوبی دو به درجه آزادی ($\chi^2/df = 2/30$) شاخص نکویی برازش ($GFI=0/95$)، شاخص تعدیل‌شده نکویی برازش ($AGFI=0/91$)، شاخص نرم شده برازش ($NFI=0/97$)، شاخص برازش تطبیقی ($CFI=0/99$) و جذر برآورد واریانس خطای تقریب ($RMSEA=0/053$) است. وجود χ^2/df کوچکتر از ۳ نشان‌دهنده برازش مناسب مدل می‌باشد. همچنین جذر برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) باید کمتر از ۰/۰۸ باشد. میزان شاخص‌های GFI ، $AGFI$ ، CFI و NFI نیز باید بیشتر از ۰/۹ باشد که در مدل تحت بررسی به ترتیب بالاتر از میزان تعیین شده بودند؛ بنابراین داده‌های این پژوهش با ساختار عاملی این مقیاس برازش مناسبی دارد.

Chi-Square=1149.12, df=499, P-value=0.00000, RMSEA=0.053

شکل ۱. خروجی تحلیل عاملی تأییدی برای مؤلفه‌های سازه نگرش به زمان

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به اهمیت موضوع نگرش به زمان، در پژوهش حاضر ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه تدوین شده برای اندازه‌گیری نگرش به زمان با توجه به بافت و فرهنگ جامعه ایرانی مورد بررسی قرار گرفت. پرسشنامه تدوین شده نگرش به زمان نوجوانان با توجه به

فرهنگ ایرانی می‌تواند به‌عنوان ابزاری روا، معتبر و جامع در جهت پر کردن خلأ موجود در خدمت پژوهشگران کشور قرار گیرد. پژوهش حاضر نتایج متفاوتی در عامل‌های استخراج‌شده برای نگرش به زمان نسبت به پرسشنامه‌های قبلی نشان داد. پژوهش‌های گذشته نگرش به زمان را به صورت‌های مختلفی دسته‌بندی کرده‌اند. برای مثال یکی از مهم‌ترین دیدگاه در این زمینه مربوط به زیمباردو (زیمباردو و بوید، ۱۹۹۹) است که اولین پرسشنامه جامع و عملیاتی شده مبتنی بر دیدگاه زمانی را طرح کردند که شامل پنج بعد گذشته مثبت، گذشته منفی، حال لذت‌گرا، حال تقدیری و آینده است. علاوه بر این پرسشنامه دیگری که برای اندازه‌گیری نگرش به زمان توسط (وورل و ملو، ۲۰۰۷) تدوین شده است شامل ۶ بعد گذشته مثبت، گذشته منفی، حال مثبت، حال منفی، آینده مثبت و آینده منفی است. نتایج این پژوهش ابعاد دیگری را برای سه دوره زمانی گذشته، حال و آینده به دست آورده است. این یافته‌ها نقش فرهنگ در نگرش به زمان را برجسته‌تر می‌کنند که با پژوهش‌های گذشته (زلسکی، سایکون و کورک، ۲۰۰۱؛ داوس و فینچلسکو، ۲۰۰۲؛ ملو و همکاران، ۲۰۰۹؛ وورل، ملو و بوهل، ۲۰۱۲؛ لاگهی و همکاران، ۲۰۱۳) در رابطه با نقش شرایط فرهنگی اجتماعی در نگرش به زمان همخوانی دارد. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی نشان داد که پرسشنامه از ۸ عامل آینده مثبت، آینده منفی، حال لذت‌گرا، حال منفی، حال آینده‌نگر، گذشته مثبت، گذشته منفی و پذیرش گذشته برای اندازه‌گیری نگرش به زمان تشکیل شده است. مدل ساختاری پرسشنامه نگرش به زمان نوجوانان ایرانی با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی مورد آزمون قرار گرفت. شاخص‌های به دست آمده نشان می‌دهد که مدل از برازش خوبی برخوردار است. در مجموع نتایج به دست آمده از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی، گواه بر روایی سازه پرسشنامه نگرش به زمان نوجوانان ایرانی است. علاوه بر این نتایج متوسط واریانس استخراج‌شده ۰/۵۰ و بالاتر از آن برای عامل‌های استخراج‌شده نشان‌دهنده روایی تشخیصی مناسب مقیاس است. علاوه بر این، نتایج ضریب همبستگی میان نمرات مؤلفه‌های نگرش به زمان و مقیاس خودکارآمدی و امید حاکی از روایی همگرا است.

تأیید اعتبار، به‌عنوان یکی از ویژگی‌های فنی برای هر ابزار الزامی است (سرمد، بازرگان و حجازی، ۱۳۹۵). برای بررسی اعتبار دو شاخص ضریب آلفای کرونباخ و اعتبار ترکیبی مورد استفاده قرار گرفت. ضرایب آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی بین ۰/۷۴ و

۰/۸۸ نشان‌دهنده همسانی درونی بالای گویه‌های عوامل استخراج‌شده نگرش به زمان است.

در مجموع با توجه به ابعاد نگرش به زمان در مطالعه اول می‌توان نتیجه گرفت که نگرش به زمان تحت تأثیر فرهنگ و شرایط اجتماعی اقتصادی است. این یافته هماهنگ با پژوهش‌های پیشین (بونول و زمباردو، ۲۰۰۴؛ بوید و زمباردو، ۲۰۰۵) و نظریه چشم‌انداز زمانی بوید و زمباردو (۱۹۹۹) است که بر نقش ارزش‌های فرهنگی و خانوادگی و سبک‌های تربیتی خانواده در چشم‌انداز زمانی افراد تأکید داشتند. به‌طور کلی یافته‌های این مطالعه نشان داد که نگرش به زمان یک سازه وابسته به فرهنگ و دوره زمانی است و با نگرشی که نوجوانان در سایر بافت‌های فرهنگی دارند متفاوت است.

در رابطه با مطالعه دوم به‌طور کلی می‌توان نتیجه گرفت که پرسشنامه تدوین شده نگرش به زمان برای نوجوانان ایرانی ابزاری روا و معتبر است که محققان می‌توانند از آن به‌عنوان ابزاری معتبر در اندازه‌گیری نگرش به زمان در ابعاد ذکر شده استفاده نمایند.

منابع

- بازرگان، عباس. (۱۳۸۷). *مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری*. انتشارات دیدار.
- جعفری، حسن؛ محمدپور، سمانه؛ قدم‌پور، عزت‌اله و قبادیان، مسلم. (۱۳۹۷). ویژگی‌های روان‌سنجی پرسشنامه بدرفتاری روان‌شناختی. *فصلنامه اندازه‌گیری*. ۸ (۳۱)، ۱-۲۱.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس و حجازی، الهه. (۱۳۹۵). *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*. تهران: نشر آگه.
- فرامرزی، سالار؛ کیانی، محبوبه و لاهیجانیان، زهرا. (۱۳۹۷). ساخت، روایی‌سنجی و اعتباریابی مقیاس رشد زبانی کودکان. *فصلنامه*. ۸ (۳۱)، ۱-۲۱.
- میرز، اس لاورنس؛ گامست، گلن و گارینو، ا.جی. (۲۰۰۶). *پژوهش چند متغیری کاربردی*. ترجمه شریفی و همکاران. تهران: انتشارات رشد.

Alansari, M., Worrell, F. C., Rubie-Davies, C., & Webber, M. (2013). Adolescent Time Attitude Scale (ATAS) scores and academic outcomes in secondary school females in New Zealand. *International Journal of Quantitative Research in Education*, 1(3), 251-274.

- Andretta, J. R., Worrell, F. C., & Mello, Z. R. (2014). Predicting educational outcomes and psychological well-being in adolescents using time attitude profiles. *Psychology in the Schools, 51*(5), 434-451.
- Apostolidis, T., Fieulaine, N., Simonin, L., & Rolland, G. (2006). Cannabis use, time perspective and risk perception: Evidence of a moderating effect†. *Psychology and Health, 21*(5), 571-592.
- Becker, B. E., & Luthar, S. S. (2002). Social-emotional factors affecting achievement outcomes among disadvantaged students: Closing the achievement gap. *Educational Psychologist, 37*(4), 197-214.
- Boniwell, I., Osin, E., Alex Linley, P., & Ivanchenko, G. V. (2010). A question of balance: Time perspective and well-being in British and Russian samples. *The Journal of Positive Psychology, 5*(1), 24-40.
- Boyd, J. N., & Zimbardo, P. G. (2005). Time Perspective, health, and risk taking. Strathman, Alan (Ed); Joireman, Jeff (Ed), (2005). *Understanding behavior in the context of time: Theory, research, and application.* , (pp. 85-107). Mahwah, NJ, US: Lawrence Erlbaum Associates Publishers, xix, 356 pp.
- Buhl, M., & Linder, D. (2009). Time perspectives in adolescence: Measurement, profiles, and links with personality characteristics and scholastic experience. *Diskurs Kindheits und Jugendforschung, 2*, 197-216.
- Coser, L., & Coser, R. (1963). *Time perspective and social structure.* In A.W. Gouldner & H. P. Gouldner (Eds), *Modern sociology* (pp. 191-202). New York: Harcourt Brace & World.
- Davies, G., & Omer, O. (1996). Time allocation and marketing. *Time & Society, 5*(2), 253-268.
- Dawes, A., & Finchilescu, G. (2002). What's changed? The racial orientations of South African adolescents during rapid political change. *Childhood, 9*(2), 147-165.
- Fornell, C., & Larcker, D.F. (1981). Evaluating structural equations models with unobservable variables and measurement error. *Journal of Marketing Research, 18*(1), 39-50.
- Henson, J. M., Carey, M. P., Carey, K. B., & Maisto, S. A. (2006). Associations among health behaviors and time perspective in young adults: Model testing with boot-strapping replication. *Journal of Behavioral Medicine, 29*(2), 127-137.
- Jones, J. M., & Brown, W. T. (2005). Any time is trinidad time! Cultural variations in the value and function of time. *Understanding behavior in the context of time: Theory, research, and application.* Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates, 305-323.
- Laghi, F., Baiocco, R., Liga, F., Guarino, A., & Baumgartner, E. (2013). Identity status differences among Italian adolescents: Associations with time perspective. *Children and Youth Services Review, 35*(3), 482-487.
- Lewin, K. (1942). Time perspective and morale. In G. Watson (Ed.), *Civilian morale* (pp. 48-70). Oxford, England: Houghton Mifflin.
- Lewin, R. (1995). *When Time is Lost in the Transaction.* Management Today's, December,

- Manuel, J., Francisco, J. & Félix, A. (2009). Exploring the impact of individualism and uncertainty avoidance in Web-based electronic learning: An empirical analysis in European higher education. *Computers & Education*, 52, 588-598.
- McInerney, D. M. (2004). A discussion of future time perspective. *Educational Psychology Review*, 16(2), 141-151.
- McKay, M. T., Cole, J. C., Sumnall, H. R., & Goudie, A. J. (2012). Framing health messages for adolescents: should we use objective time periods, temporal benchmarks, or both?. *Journal of Youth Studies*, 15(3), 351-368.
- Mello, Z. R., & Worrell, F. C. (2006). The relationship of time perspective to age, gender, and academic achievement among academically talented adolescents. *Journal of the Education of the Gifted*, 29(3), 271-289.
- Mello, Z. R., & Worrell, F. C. (2007). *The adolescent time inventory-English*. Unpublished scale The University of California, Berkeley.
- Mello, Z. R., & Worrell, F. C. (2010). The adolescent time inventory: Preliminary technical manual. *Berkeley: Colorado Springs, CO*.
- Mello, Z. R., Bhadare, D., Fearn, E. J., Galaviz, M. M., Hartmann, E. S., & Worrell, F. C. (2009). The window, the river, and the novel: examining adolescents' conceptions of the past, the present, and the future. *Adolescence*, 44(175), 539-557.
- Mello, Z. R., Finan, L. J., & Worrell, F. C. (2013). Introducing an instrument to assess time orientation and time relation in adolescents. *Journal of Adolescence*, 36(3), 551-563.
- Rojas-Méndez, J. I., Davies, G., Omer, O., Chetthamrongchai, P., & Madran, C. (2002). A time attitude scale for cross cultural research. *Journal of Global Marketing*, 15(3-4), 117-147.
- Sherer, M., Maddux, J. E., Mercandante, B., Prentice-Dunn, S., Jacobs, B., & Rogers, R. W. (1982). The self-efficacy scale: Construction and validation. *Psychological reports*, 51(2), 663-671.
- Shores, K., & Scott, D. (2007). The relationship of individual time perspective and recreation experience preferences. *Journal of Leisure Research*, 39(1), 28.
- Snyder, C. R., Harris, C., Anderson, J. R., Holleran, S. A., Irving, L. M., Sigmon, S. T., ... & Harney, P. (1991). The will and the ways: development and validation of an individual-differences measure of hope. *Journal of personality and social psychology*, 60(4), 570.
- Stolarski, M., Matthews, G., Postek, S., Zimbardo, P. G., & Bitner, J. (2013). How we feel is a matter of time: relationships between time perspectives and mood. *Journal of Happiness Studies*, 1-19.
- Strathman, A., Gleicher, F., Boninger, D. S., & Edwards, C. S. (1994). The consideration of future consequences: Weighing immediate and distant outcomes of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(4), 742.
- Wills, T. A., Sandy, J. M., & Yaeger, A. M. (2001). Time perspective and early-onset substance use: A model based on stress-coping theory. *Psychology of Addictive Behaviors*, 15(2), 118.

- Worrell, F. C., & Mello, Z. R. (2007). The reliability and validity of Zimbardo Time Perspective Inventory scores in academically talented adolescents. *Educational and Psychological Measurement*, 67(3), 487-504.
- Worrell, F. C., & Mello, Z. R. (2009). Convergent and Discriminant Validity of Time Attitude Scores on the Adolescent Time Perspective Inventory. *Diskurs Kindheits-und Jugendforschung*, 4(2): 185-196.
- Worrell, F. C., Mello, Z. R., & Buhl, M. (2012). Introducing english and german versions of the Adolescent Time Attitude Scale (ATAS). Assessment. (Advance online publication).
- Worrell, F. C., Mello, Z. R., & Buhl, M. (2013). Introducing English and German versions of the Adolescent Time Attitude Scale. *Assessment*, 20(4), 496-510.
- Zeleski, Z., Cycon, A., & Kurc, A. (2001). Future time perspective and subjective well-being in adolescent samples. In P. Schmuck, & K. M. Sheldon (Eds.), *Life goals and well-being: Towards a positive psychology of human striving* (pp. 58-67). Gottingen, Germany: Hogrefe & Huber Publishers.
- Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Time perspective: A valid, reliable, individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 1271-1288.
- Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (2008). *The time paradox*. New York, NY: Free Press.

پیوست ۱

پرسشنامه نگرش به زمان

حال آینده‌نگر	آینده مثبت
۱۹. زمان حال را با فکر کردن به آینده سپری می‌کنم.	۱. تصویر مثبتی از آینده‌ام دارم.
۲۰. از هم اکنون برای ساختن آینده‌ام تلاش می‌کنم.	۲. آینده‌ام را با برنامه‌ریزی خواهم ساخت.
۲۱. من زمان حال را با نگرانی نسبت به آینده سپری می‌کنم.	۳. اگر به اهدافم دست یابم، آینده خوبی خواهم داشت.
۲۲. برنامه‌ریزی فعالیت‌های اکنون من در راستای ساختن آینده‌ام است.	۴. در آینده فرد مفیدی برای جامعه‌ام خواهم بود.
گذشته منفی	آینده منفی
۲۳. دوست ندارم درباره‌ی گذشته‌ام فکر کنم.	۶. صحبت کردن در مورد آینده من را غمگین می‌سازد.
۲۴. من از گذشته خودم رضایت ندارم.	۷. آینده خوبی را برای خودم تصور نمی‌کنم.
۲۵. من نسبت به فعالیت‌های گذشته خودم احساس پشیمانی می‌کنم.	۸. هنگام صحبت کردن درباره‌ی آینده دچار ترس می‌شوم.
۲۶. دوست دارم برای جبران کارهایم به گذشته برگردم.	۹. خودم را در ساختن یک آینده خوب ناتوان می‌بینم.
پذیرش گذشته	حال منفی
۲۷. من تجربه‌های تلخ و شیرین گذشته خود را پذیرفته‌ام.	

۱۰. از وضعیت فعلی خودم رضایت ندارم.
۱۱. من دوست دارم زمان حال هر چه سریع تر تمام شود.
۱۲. زندگی در زمان حال برایم کسل کننده است.
۱۳. وضعیت کنونی (حال) برایم استرس زا است.
لذت‌گرایی
۱۴. از زندگی در زمان حال لذت می‌برم.
۱۵. آن چه برایم اهمیت دارد، لذت بردن ازمزمانی است که در آن هستم.
۱۶. من سعی می‌کنم زمان حال را تنها با خوشی سپری کنم.
۱۷. در زمان حال تنها به کارهای مورد علاقه خودم می‌پردازم.
۱۸. به نظرم لذت بردن از کارها در زمان حال مهم‌ترین است.
۲۸. به نظرم فکر کردن به گذشته هیچ سودی برای فرد ندارد.
۲۹. خودم را به خاطر اتفاقات بد گذشته سرزنش نمی‌کنم.
۳۰. به نظرم گذشته ارزش فکر کردن ندارد چون نمیتوانیم چیزی را تغییر دهیم.
گذشته مثبت
۳۱. خاطرات مثبتی از دوران گذشته ام دارم.
۳۲. وقتی به گذشته فکر می‌کنم، نکته منفی را پیدا نمی‌کنم.
۳۳. در دوران گذشته ام فشار و دغدغه ای را تجربه نکرده ام.
۳۴. بطور کلی گذشته ام را مثبت ارزیابی می‌کنم.
-